

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Рішенням вченої ради
Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України
протокол №8 від 26 червня 2025 року
Голова вченої ради В.В.Засенко

Спеціальність А6 Спеціальна освіта, С4 Психологія
Освітня програма Спеціальна педагогіка, Спеціальна психологія
Ступінь Доктор філософії

ВД 23

Назва дисципліни **Спеціальна андрагогіка / Special andragogy**

Навчальний рік 2025-2026

Кількість кредитів ЄКТС (годин) 1 кредит (30 годин)

Статус Вибіркова дисципліна

**Короткий опис
дисципліни**

Курс має на меті дати загальне розуміння підвищення кваліфікації впродовж життя фахівців, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами.

Ми розглянемо:

- теоретичні аспекти спеціальної андрагогіки;
- організацію підготовки та підвищення кваліфікації фахівців;
- принципи толерантного ставлення до осіб з особливими освітніми потребами.

Викладач **Шевченко Володимир Миколайович**

Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України
+38 044 468 14 81, isenaesu@gmail.com, вул. М. Берлінського 9, м. Київ, 04060, Україна

Контакти

Тел +380679555548
Email shevchenko_volodumur@ukr.net

Час для консультацій

Понеділок та четвер, 14:00-15:00

Мета курсу

- є підготовка фахівців до корекційної та реабілітаційної діяльності, яка в рамках реалізації безперервної освіти спрямована на створення необхідних психолого-педагогічних умов для найбільш повної адаптації, інтеграції та соціалізації дорослих людей з особливими потребами.

Завдання курсу

1. формування категоріальних понять корекційної андрагогіки на основі вивчення науково-практичної логіки її становлення;
2. формування необхідного якісного рівня професійної підготовки фахівця, який може у відповідності з актуальними завданнями корекційної педагогічної науки та практики творчо і продуктивно розв'язувати комплексні корекційно-розвиткові та педагогічно-виховні проблеми спеціального навчання, особистісного становлення і соціалізації дорослих осіб з особливими потребами;
3. забезпечення фахівців знаннями теорії та практики роботи з дорослими людьми з особливими потребами;

Загальні компетентності

ЗК1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК2	Формування категоріальних понять корекційної андрагогіки на основі вивчення науково-практичної логіки її становлення. Здатність працювати в міжнародному контексті.
ЗК3	Формування необхідного якісного рівня професійної підготовки фахівця, який може у відповідності з актуальними завданнями корекційної педагогічної науки та практики творчо і продуктивно розв'язувати комплексні корекційно-розвиткові та педагогічно-виховні проблеми спеціального навчання, особистісного становлення і соціалізації дорослих осіб з особливими потребами;
ЗК4.	Здатність розв'язувати комплексні проблеми психології на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК1	Здатність виокремлювати, систематизувати та прогнозувати актуальні психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження;

- СК2 Здатність планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у психології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках, та забезпечувати якість виконуваних досліджень.
- СК3 Знання сучасного стану та тенденцій розвитку спеціальної освіти, основних методів та прийомів спеціальної освіти.
- СК4 Знання про теоретичні аспекти особливостей розвитку і освіти людини, яка має обмежені можливості життєдіяльності, особливостей становлення і соціалізації її як особистості.
- СК 5 Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні інноваційні проекти в сфері психології та дотичні до неї міждисциплінарні проекти, лідерство та відповідальність під час їх реалізації; забезпечувати дотримання прав інтелектуальної власності.
- СК6 Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті. Здатність оцінювати рівень власної фахової компетентності, саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя, підвищувати професійну кваліфікацію, бути професійно мобільним.

Програмні результати навчання

- ПРН1 знання організаційних засад діяльності центрів денного перебування та підтриманого проживання, методів та форм профілактично-корекційної, лікувально-оздоровчої та реабілітаційної роботи із різними віковими категоріями осіб з особливими потребами

ПРН2	знання про суть та характеристики апаратних методів діагностики порушень розвитку дитини, їх вплив на організм людини, в т.ч. для терапії як допоміжного методу до корекційної практики
ПРН3	уміння застосовувати набуті знання основних методів та прийомів спеціальної освіти та спеціальної психології для організації психолого-педагогічної діагностики, проведення реабілітаційної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми з психофізичними порушеннями розвитку

Програма дисципліни	
Тема 1	Спеціальна андрагогіка як новітній науковий феномен.
1.1	Загальне поняття андрагогіки. Історія виникнення андрагогіки як науки. Соціально-економічні потреби суспільства в освіті упродовж життя як об'єктивна передумова виникнення андрагогіки.
1.2	Корекційна андрагогіка як складова андрагогіки та спеціальної освіти.
1.3	Корекційна андрагогіка як наука про освіту та виховання людини впродовж усього життя. Її склад, та завдання.
Тема 2	Зміст освіти, принципи, методи та прийоми навчання дорослих з особливими потребами.
2.1	Об'єкт та предмет андрагогіки. Основні завдання андрагогіки. Принципи корекційної андрагогіки.
2.2	Роль і місце фахівця в системі освіти дорослих. Характеристика фахівця для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.
2.3	Спеціальна підготовка фахівця протягом життя. Характеристика особистісних особливостей фахівця для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Загальні вимоги до фахівця.
Тема 3	Загальна характеристика людей з особливими потребами як соціальної групи
3.1	Поняття "інвалідність". Причини низької якості життя осіб з інвалідністю. Бар'єри, які ставить перед людиною інвалідність. Фізичні обмеження в життєдіяльності людей з інвалідністю.
3.2	Малозабезпеченість як наслідок соціально- трудових обмежень. Просторово-середовий бар'єр. двосторонній характер інформаційного бар'єру.
3.3	Причини виникнення емоційного та комунікативного бар'єрів. Характеристика стану мобільності осіб з інвалідністю. Здатність людей з інвалідністю до збору та обробки інформації.
Тема 4	Специфіка освіти дорослих осіб з інвалідністю
4.1	Моделі навчання дорослих осіб з інвалідністю. Цільова спрямованість навчання дорослих осіб з інвалідністю.
4.2	Характеристика принципів освіти людей з особливими потребами.
4.3	Функції освіти дорослих осіб з інвалідністю. Значення компенсаторної функції.
Тема 5	Роль активного навчання в освіті людей з особливими потребами.
5.1	Освітні програми формального та неформального видів.

5.3

установ.

Чинники, що полегшують ситуацію навчання осіб з інвалідністю.

План					
Семестр, тиждень, заняття (дата)	Тема, план заняття	Аудиторні заняття		Самостійна робота	
		Форма	Год	Завдання	Год
Семестр 1 Тиждень 1 Заняття 1	Тема 1. Спеціальна андрагогіка як новітній науковий феномен. -Загальне поняття андрагогіки. -Історія виникнення андрагогіки як науки. Соціально-економічні потреби суспільства в освіті упродовж життя як об'єктивна передумова виникнення андрагогіки. -Корекційна андрагогіка як складова андрагогіки та спеціальної освіти. -Корекційна андрагогіка як наука про освіту та виховання людини впродовж усього життя. Її склад, та завдання.	Лекція, практичне заняття	3	1. Феномен навчання дорослої людини 2. Створення та розвиток інноваційного освітнього середовища	5
Заняття 2	Тема 2. Зміст освіти, принципи, методи та прийоми навчання дорослих з особливими потребами. -Об'єкт та предмет андрагогіки. Основні завдання андрагогіки. Принципи корекційної андрагогіки. - Роль і місце фахівця в системі освіти дорослих. Характеристика фахівця для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. - Спеціальна підготовка фахівця протягом життя. Характеристика особистісних особливостей фахівця для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Загальні вимоги до фахівця.	Лекція, практичне заняття	3		
Тиждень 2 Заняття 3	Тема 3. Загальна характеристика людей з особливими потребами як соціальної групи -Поняття "інвалідність". Причини низької якості життя осіб з інвалідністю. -Бар'єри, які ставить перед людиною інвалідність. -Малозабезпеченість як наслідок соціально- трудових обмежень. Просторово-середовий бар'єр. двосторонній характер інформаційного бар'єру. -Характеристика стану мобільності інваліда. Здатність людей з обмеженими можливостями до збору та обробки інформації.	Лекція, практичне заняття	3	1. Освіта дорослих в суспільстві, яке навчається 2. Зміст освіти, принципи, методи та прийоми навчання дорослих з особливими потребами.	5

Заняття 4

Тема 4. Специфіка освіти дорослих осіб з інвалідністю

- Моделі навчання дорослих осіб з інвалідністю.
- Цільова спрямованість навчання

Лекція, 3
практичне
заняття

Заняття 5	дорослих осіб з інвалідністю. -Характеристика принципів освіти людей з особливими потребами. -Функції освіти дорослих осіб з інвалідністю. Значення компенсаторної функції. Тема 5. Роль активного навчання в освіті людей з особливими потребами. -Освітні програми формального та неформального видів. -Профорієнтаційна робота на базі інноваційних професійно-освітніх установ. -Чинники, що полегшують ситуацію навчання осіб з інвалідністю.	Лекція, практичне заняття	3	1. Освітній супровід дорослих осіб з ООП впродовж життя Професійний розвиток фахівців в умовах безперервної освіти 2. Навчання дорослих: основні організаційні форми та технології Процес навчання дорослих	5
-----------	---	---------------------------	---	--	---

Індивідуальні завдання та підсумковий контроль	
Завдання	Особливості виконання та вимоги

Підсумковий контроль (тест)	Для підсумкового оцінювання потрібно скласти тест з 30 запитань за програмою дисципліни
-----------------------------	---

Оцінювання навчальних досягнень	
Вид роботи	%
Відвідування аудиторних занять	20
Відповіді на запитання під час аудиторних занять	10
Індивідуальне завдання 1	10
Індивідуальне завдання 2	10
Підсумковий контроль (тест)	30
Всього	100

Шкали оцінювання			
Бальна	ECTS	Національна	Заліків
90-100	A	Відмінно	Зараховано
80-89	B	Добре	
70-79	C		
66-69	D	Задовільно	
60-65	E		
35-59	FX	Незадовільно - з можливістю повторного виконання завдань	Не зараховано - з можливістю повторного виконання завдань
0-34	F	Незадовільно - з повторним вивченням дисципліни	Не зараховано - з повторним вивченням дисципліни

Додаткові бали	
Вид роботи та вимоги	Бал за стобальною шкалою
• повідомлення з теми, рекомендованої викладачем,	10
• повідомлення з теми (без рекомендації викладача):	10
сучасні відкриття у науці, аналіз інформації, самостійні дослідження.	

Основна (обов'язкова) література
1. Історія та практика андрагогіки в Україні Tymchuk, L., Grytsyk, N., Yahupov, V., Syvokhop, Y., Hrinchenko, T., & Svystun, V. (2021). Andragogy: Theory and Practice of Adult Education Development in Ukraine. Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala, 13(2), 185–205. DOI: 10.18662/rrem/13.2/417 2. До методів навчання дорослих El-Amin, A. (2020). Andragogy: A Theory in Practice in Higher Education. Journal of Research in Higher Education, 4(2), стор. 20 3. Цифрова андрагогіка Blackley, S., & Sheffield, R. (2020). Digital andragogy: A richer blend of initial teacher education in the 21st century. Issues in Educational Research, 25(4), 397–414 4. Індивідуалізація навчання дорослих. Pashkevich, K., Yezhova, O., & Gerasymenko, O. (2020). Use of information and communication technologies for organizing self-education of personality in the field of clothes design. Information Technologies and Learning Tools, 76(2), 58–69. DOI: 10.33407/itlt.v76i2.2800 5. Міністерство освіти і науки України (2021). Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти з інклюзивним навчанням та фахівців інклюзивно-ресурсних центрів. Наказ № 656 від 11 червня 2021. Офіційні положення щодо підвищення кваліфікації вчителів, асистентів та фахівців ІРЦ

Додаткова література та інші джерела інформації

1. Сігаєва Л.Є. Принципи навчання дорослих: учень – андрагог / Л.Є. Сігаєва[Електронний ресурс]. Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/7237/1/%D0%9F%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%B8_%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B8%D1%85.pdf
2. El-Hamamsy, L. et al. (2023). An Adapted Cascade Model to Scale Primary School Digital Education Curricular Reforms and Teacher Professional Development Programs. arXiv:2306.02751.
3. Marienko, M., Nosenko, Y., & Shyshkina, M. (2020) “Personalization of learning using adaptive technologies and augmented reality.” arXiv, November 8, 2020.

Інформаційні ресурси

1. Adult education in the 1990s: A Report on the 1991 National Household Education Survey
2. National Center for Education Statistics // Working Paper. — № 98 — 03, February 1998 (www.nces.ed.gov).
3. Dewey John. Democracy and Education (www.ilt.columbia.edu).
4. Hamburg Declaration on Adult Learning. The Fifth International Conference on Adult Education. — Hamburg (www.education.unesco.org).
5. Всемирный Совет по образованию взрослых (ICAE) — www.web.net/icae.
6. Европейская Ассоциация образования взрослых (EAEA) — www.vsy.fi/eaea.
7. Дайджест всемирной периодики по образованию взрослых (CarfaxPublishingCompany) - www.carfax.co.uk.

Методи навчання

лекції, практичні заняття, виступи з науковими повідомленнями в рамках практичних занять у відповідності до тем, передбачених робочою програмою, підготовка та індивідуальний захист доповідей, рефератів, наукових повідомлень в рамках практичних занять по типу «круглий стіл», інтерактивні заняття, підготовка самостійних робіт.

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Всі заняття проводяться в аудиторіях, які обладнані мультимедійними комплексами (проектор, SMART-дошка, комп'ютер).
Для роботи з науковою літературою надається доступ до міжнародних наукометричних баз Scopus Elsevier та Web of Science, електронної бібліотеки НАПН України.

Питання до заліку

1. Які Ви знаєте андрагогічні принципи, які покладено в основу навчання дорослих?
2. Назвіть основні функції андрагогіки.
3. Надайте визначення поняттю «дорослість»: фізіологічне, юридичне, соціальне, психологічне.
4. Опишіть систему елементів процесу навчання: потреба (реальна, усвідомлена), мета і завдання (конкретні, досяжні), зміст (актуальний, прикладний), методи (андрагогічні, інтерактивні, адекватні), засоби (сучасні), результати (вимірні).
5. Назвіть складники системи взаємодії між учасниками навчання.
6. Опишіть психолого-педагогічні особливості навчання здобувачів освіти різного віку та відповідні закономірності організації освітнього процесу.
7. Які методи, форми і засоби навчання найбільш ефективні для здійснення якісної підготовки здобувачів фахової передвищої освіти?
8. Що передбачає студентоорієнтоване навчання?
9. Опишіть основні засади створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів фахової передвищої освіти.
10. Опишіть основні мотиви до навчання, саморозвитку і самовдосконалення.

Питання до заліку зі змістового модуля

1. Назвіть сучасні підходи до планування та організації освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу.
2. На Вашу думку, що таке компетентнісний урок? Який його основний зміст, принципи побудови та організації.
3. Які інноваційні технології навчання та виховання для розвитку/набуття компетентностей здобувачів вищої освіти Вам відомі?
4. Опишіть технології інтерактивного навчання в професійній діяльності педагога фахової передвищої освіти.
5. Що таке дидактика? Що спільного і відмінного має з методикою навчання.
6. Які ефективні методи навчання здобувачів фахової передвищої освіти Ви використовуєте у своїй професійній діяльності?
7. Яким чином Ви здійснюєте аналіз та розв'язання педагогічних проблем, що виникають у педагогічній діяльності педагога фахової передвищої освіти.
8. Яка різниця існує між педагогічними технологіями і освітніми технологіями?
9. Які методики викладання фахових дисциплін Ви використовуєте у власній професійній діяльності?

Інформація про викладача

Шевченко Володимир Миколайович, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри сурдопедагогіки та сурдопсихології імені М.Д. Ярмаченка факультету спеціальної та інклюзивної освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Основні публікації з тематики дисципліни

1. Литовченко С., Таранченко О., Жук В., Литвинова В., Шевченко В., Вовченко О. (2023) «Програма підвищення кваліфікації педагогів, які навчають дітей з порушеннями слуху, в умовах воєнного стану та відновлення України (модулі 1–3)» Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови, № 22 (2023). DOI: 10.33189/epns.v1i22.219
aqce.com.ua+4spp.org.ua+4repository.sspu.edu.ua+4
2. Литовченко С., Таранченко О., Жук В., Литвинова В., Шевченко В., Вовченко О. (2023) «Програма підвищення кваліфікації педагогів, які навчають дітей з порушеннями слуху, в умовах воєнного стану та відновлення України (модулі 4, 5 та курс з психологічної підтримки)» Особлива дитина: навчання і виховання, № 110 (2023). DOI: 10.33189/ectu.v1i10i2.139
3. Шевченко, В. М. (2023). «Innovative approaches to the development of the special education system in Ukraine (the experience of Poland)» Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія, № 44 (2023), с. 110-116.
4. Шевченко, В. М. (2023). «Social adaptation of children with special educational needs in an inclusive environment» Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, № 2 (126) (2023), с. 77-88.
spp.org.ua+1lib.iitta.gov.ua+1aqce.com.ua+11
5. Шевченко, В. М. (2022). «Theoretical and methodological foundations of the study of the system of special education in Ukraine and Poland» Актуальні питання гуманітарних наук, вип. 3 (55) (2022), с. 306-312.
ojs.csnukr.in.ua+2repository.sspu.edu.ua+2repository.ldufk.edu.ua+2
6. Шевченко, В. М. (2021). «Підготовка фахівців до роботи з дітьми з особливими потребами в сучасних умовах» Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, № 4 (88) (2021), с. 340-350.
repository.sspu.edu.ua
7. Шевченко, В. М. (2021). «Підготовка дефектологічних кадрів в Україні у 30-х роках ХХ століття». Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови, № 16 (2021), с. 344-361. DOI: 10.33189/epns.v1i16.159
vspu.net+2spp.org.ua+2repository.sspu.edu.ua+2

Зворотній зв'язок

shevchenko_volodumur@ukr.net

Інше

Затверджено

Протокол № ____ від ____ / ____ / ____ р.

Укладач _____ (Шевченко В.М.)

Завідувач відділу _____ (Литовченко С.В.)